

वा० रा०

॥ ११४ ॥

हेराजन्मयं बालस्य संक्षयो यथा येन प्रकारेण अकाले संप्राप्तस्तच्छृणु ततस्तस्य प्रतिक्रियायाः कर्तव्यतामनुष्ठेयांश्च श्रुत्वा तत्कुरुष्व ॥ ८ ॥ तदेव वक्तुं पीठिका माह ॥ पुरेति ॥ तपस्विनः अनशनप्रभृत्यनेककायक्लेशलक्षणतपोयुक्ता ब्राह्मणा एव कृतयुगेऽभवन् ॥ ९ ॥ अब्राह्मणस्तद्व्यतिरिक्तः ॥ कथमपि तपस्वीन कृते इति शेषः ॥ किंतु नित्यनैमित्तिक कर्ममात्रपर एव तस्मिन् युगे प्रज्वलिते तपसादीमे ब्रह्मभूते ब्राह्मणवर्णप्रधानेऽनावृते अज्ञानावरणरहितजने युगे कृतयुगे ॥ १० ॥ सर्वे एव तदाऽमृत्यवोज्झिरे ॥ मरणदुःखहे त्वधर्मलेशस्याप्यभावात् ॥ अनावृतज्ञानत्वाच्च दीर्घदर्शिनः ॥ अतीतानागतादिसकलज्ञानवंतः ॥ ततः कृतयुगसमाप्त्यनंतरं ॥ वपुष्मतां शिथिलब्रह्मात्मबुद्धितया किंचिदे हात्मबुद्धिमतां मानवानां त्रेतायुगं नाम भवति ॥ ११ ॥ यत्र त्रेतायुगे पूर्वेण पूर्वयुगे पूर्ववर्णब्राह्मणानुष्ठितेन तपसान्विताः क्षत्रिया जायन्ते तादृशं त्रेतायुगं नामाभूदिति संबन्धः ॥

शृणुराजन्यथाऽकाले प्राप्नो बालस्य संक्षयः ॥ श्रुत्वा कर्तव्यतां राजन्कुरुष्व रघुनंदन ॥ ८ ॥ पुरा कृतयुगे राजन्ब्राह्मणा वै तपस्विनः ॥ ९ ॥ अब्राह्मणस्तदाराजन्मतपस्वी कथंचन ॥ तस्मिन् युगे प्रज्वलिते ब्रह्मभूते त्वनावृते ॥ १० ॥ अमृत्यवस्तदा सर्वे ज्झिरे दीर्घदर्शिनः ॥ ततश्चे तायुगं नाम मानवानां वपुष्मतां ॥ ११ ॥ क्षत्रिया यत्र जायन्ते पूर्वेण तपसान्विताः ॥ वीर्येण तपसा चैव ते धिकाः पूर्वजन्मनि ॥ मानवा ये महात्मानस्तत्र त्रेतायुगे युगे ॥ १२ ॥ ब्रह्मक्षत्रं च तत्सर्वं यत्पूर्वं मवरंचयत् ॥ युगयोरुभयोरसीत्समवीर्यसमन्वितं ॥ १३ ॥

कृतयुगे ब्राह्मणमात्रनिष्ठं तपस्त्रेतायां क्षत्रियसाधारणमभूदिति भावः ॥ त्रयीविहितत्रेताग्रिसाध्यकर्मसुप्रवृत्त्या युगस्य त्रेतासंज्ञेति पुराणविदः ॥ किंच तत्र त्रेतायुगे त्रेतायुगाख्ये युगे महात्मानस्तपोयुक्ता ये मानवाः ब्राह्मणाः क्षत्रिया वासन्ति तदपेक्षया पूर्वस्मिन् जन्मनि पूर्वजाते कृतयुगे तपोभाजो ये मानवास्ते वीर्येण प्रभावेन तपसा तपोतिशयेनाधि काउत्कृष्टाः ॥ १२ ॥ अथ त्रेताकालिकक्षत्रियाणां कृतकालिकब्राह्मणेभ्यो न्यूनता त्रेताकालिकब्राह्मणैस्तु समेत्याह ॥ ब्रह्मक्षत्रमिति ॥ उभयोर्युगयोर्मध्ये कृतयुगे ब्रह्मपू र्वं तपोवीर्याभ्यामुत्कृष्टं क्षत्रं चावरंच ताभ्यां तपोवीर्याभ्यां न्यूनमासीत्तत्सर्वं ब्रह्मक्षत्ररूपमुभयं त्रेतायां समवीर्यसमन्वितमासीत् ॥ कृते क्षत्रियाणां तपस्यनधिकारात्तद्युगीये भ्यो ब्राह्मणेभ्यस्तेषां न्यूनता त्रेतायां तूभयोरपि तपोधिकारादुभावपि तपोवीर्याभ्यां समाविति भावः ॥ अर्थात् कृतयुगब्राह्मणेभ्यस्त्रेतायुगब्राह्मणानामपि न्यूनत्वमुक्तं ॥ १३ ॥

३० कां०

॥ ११४ ॥